

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens omnia Gavanti Commentaria in Rubricas Breviarii - Cum
Indicibus Decretorum, Rerum atque Verborum notabilium

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

De Matutino. I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39775

- 8 Post Psalmos & Antiphonas dicitur Versus, in Feriali Officio ut in Psalterio, in Festis ut in Communi Sanctorum: qui in Festis sumitur secundum Feras ex Nocturno Communis, unde sumuntur Responsoria, ut dicitur infra in Rubricis de Versibus & Responsoriis. Post Versum dicitur Pater noster, Absolutio, & Benedictiones, ut habetur infra in Rubrica de Absolutionibus & Benedictionibus. Tres Lectiones (si non adsit Homilia) singule in Officio Feriali dicuntur de Scriptura, quæ eo die occurrit in Proprio de Tempore: si adsit Homilia, singula tres de Homilia. In Festis, prima & secunda de eadem Scriptura, tertia de Sancto. Si fuerint duæ Lectiones de Sancto, prima tantum erit de Scriptura, reliqua de Sancto.
- 9 Post singulas Lectiones in Feriali extra tempus Paschale dicitur unum Responsorium, ita ut dicantur tria Responsoria: tempore verò Paschali, & in Festis, duo tantum Responsoria dicuntur, scilicet post primam & secundam Lectionem tantum. In fine ultimi Responsorii, secundi scilicet, aut tertii, dicitur Gloria Patri, cum repetitione partis Responsorii, nisi aliud notetur. Quæ Responsoria in Officio de Sanctis sumuntur ex Communi Sanctorum; in Feriali Officio ex Dominicis, quando propria per Feras non distribuuntur, ordine descripto in Rubrica de Responsoriis. Quando non dicitur tertium Responsorium, post tertiam Lectionem dicitur Hymnus: Te Deum laudamus.

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. I. De Matutino.

I. Gavant. pag. 38. col. 1. n. 1. -- *Matutinum ut est à Laudibus distinctum &c.* Horæ Canonice nocturnæ, seu Officium nocturnum ita appellatum est, quia noctu recitabatur, hoc idem Officium plerumque Matutini nomen usurpavit, quia Laudibus conjunctum est, quæ summo manè recitari solebant; hinc Edmundus Martene in suo Commentario in Regulam S. Benedicti cap. 8. pag. 257. ait, quòd idem S. Benedictus Dominicis diebus nocturnis Vigiliis sine ullo intervallo jungit Matutinum, non sic capiendum est, quali Laudes accelerare voluisset, & consuetam illarum horam mutare, sed potius nocturnos ad Auroram usque produxisse dicendus: nam Matutini, quos Laudes appellamus, semper ad Auroram, sive, ut loquitur S. P. B. *incipiente luce*, dicendi sunt; unde & Matutini dicti sunt à voce Matuta,

Gavant. Rubr. Brev.

id est, Aurora, eo quòd ad Auroram celebrari debeant. Hæc laudatus Martene citat, ubi ideam comprobat auctoritatibus Hildemari, Bernardi Cassinensis, & Nicolai de Fractura. Idem Martene in eodem Commentario ad cap. 12. hæc omnia confirmat dicendo, quòd veteres Matutinorum nomine appellabant Laudes ob antedictam rationem; nunc verò Matutinorum nomine intelligimus Vigiliis nocturnas, quas etiam ita appellatas olim fuisse, probat Menardus ex Concilio Turonensi secundo Canone 18. & Mabillonius in lib. 2. de Antiqua Liturgia Gallicana. Atque ita Beda in Vita S. Guthberti cap. 45. ut refertur in Sæculo 2. Bened. (omne, inquit, nocturnæ, sive Matutinæ Psalmodiæ, tempus, stando perfolvit.)

II. Ga-

II. Gavant. eod. n. 1. -- *De tempore Matutini recitanti &c.*) De tempore, quo Matutinum recitandum est, agit Auctor noster *Sect. 1. cap. 5. tit. 6. num. 6.* ubi ait, Matutinum, & Laudes ex justa causa posse recitari in Vesperis præcedentis diei &c. ut ibi iterum legi potest; *num. verò 8. ibidem* adstruit, quòd, qui differt Matutinum sine causa usque ad Vesperas, vel anticipat Completorium ante prandium, nimis notabiliter variat tempus, & peccat venialiter; unde etiam hic, ut diximus in nostris Observacionibus *tom. 1. part. 3. tit. 11. num. 7.* Gavantus mitigat arctam sententiam, quam ipse sectari videbatur in suis Commentariis *tom. 1. ad tit. 1. sive 2. partit.* cognoscendo nunc non nisi culpam venialem in eo, qui absque ulla justa causa nimium differt recitationem Matutini cum Laudibus, quam sententiam etiam nos secuti sumus, non approbando rigidam illam opinionem, quæ gravi culpa reos constituit illos Sacerdotes, qui non recitant Matutinum, & Laudes, antequam Sacrificium celebrent; supradictam benigniorem sententiam veram, & securam appellat Oliverius Bonartius in suo Tract. de Horis Canonicis *lib. 1. cap. 6. num. 8.* nonnullos allegando gravissimos Auctores, validisque rationibus eandem sententiam confirmando.

Circa horam, qua in Choro nocturnum Officium, & Matutinum antiquitus peragebatur, non ubique eadem fuit disciplina. S. Johannes Chryostomus *Homil. 59.* ad Populum Antiochenum de Officio agens, quod sua ætate sub noctis medium recitabatur, hanc temporis circumstantiam indicare volens, ait: *initium illi dandum ad galli cantum.* In Regula Abbatis Isaia *cap. 57.* in Regula S. Basilii *cap. 37.* tempus illud, quò nocturnum Officium peragi debebat, noctis medium appellatur, & hoc idem in Regula S. Columbani *cap. 7.* Carthusiani duabus horis ante noctis medium incipiunt, & in Regula S. Benedicti *cap. 8.* duabus post mediam no-

ctem horis surgendum esse præscribitur: *Octava hora noctis surgendum est, ut modis è amplius de media nocte pausetur &c.* unde infert Martene in suo Commentario ad dicta verba, eos à præstituta regula horæ recedere, qui media nocte surgunt, ut sunt Bursfeldenses in Allemannia, Vallisoletani in Hispania. Romanorum verò, & Clericorum mores quod spectat circa Matutini horam, hæc in antiquis Romanis Ordinibus reperiuntur. Sollemnioribus diebus, quibus duplex Officium recitabatur, prima Matutini pars prima noctis hora, scilicet post Solis occasum decantabatur: *in initio, seu crepusulo noctis;* secunda verò *ad primum galli cantum.* Iis verò diebus, quibus unicum Officium erat, decernitur ad galli cantum semper esse recitandum; sed tribus ante Pascha diebus præscribitur id media nocte peragendum esse: *ad Vigiliis media nocte;* quibus verbis discrimen profecto aliquod innuitur inter noctis medium, & galli cantum, ut optime advertit Grancolas Commentario Historico in Breviarium Romanum *lib. 1. cap. 23.* addens, hunc primum galli cantum post noctis medium fuisse eam fortassis horam, quam S. Benedictus octavam appellavit, & quæ apud Gallos, Hispanos, & Germanos appellatur secunda post mediam noctem. Nonnulla alia, quæ spectant ad sacram eruditionem hujus Horæ Canonice, & ad tempus, quo recitata fuit, & adhuc recitatur in nonnullis Monasteriis, & etiam Ecclesiis Cathedralibus legi poterunt apud Card. Bona de Divina Psalmodia *cap. 5.* apud cit. Grancolas, Edmundum Martene, Francolinum de tempore Horarum Canonicarum *cap. 5.* Oliverium Bonartium de Horar. Canonic. institutione *lib. 1. cap. 2. §. 21.*

III. Gavant. pag. 39. col. 1. n. 9. -- *Ad duntur Nocturni tres ad ratam primarum trium noctis Vigiliarum &c.*) In noctis Officio unicus erat prisca temporibus nocturnus, qui constabat duodecim Psalmis, quemadmodum etiam nunc in Feriali Officio, & in pri-

primo Dominicæ Nocturno fieri solet, sed quia Dominica dies tota Deo colendo, atque laudando Sacra esse debet, cœperunt Monachi noctem, qua Dominicam præcedit, orando transigere. Tradit enim Cassianus *lib. 3. cap. 3.* Monachos Ægyptios tribus diversis noctis temporibus diebus Dominicis orasse, quibus opus facere non licebat; contra verò diebus reliquis, quibus opus faciebant, semel tantum per noctem orasse: eas noctes in partitis distinguunt Officiis. Post aliquot Psalmos decantatos, tres Lectiones perlegebant, idque tribus diversis temporibus per noctem repetebant, quæ res tres noctros Dominicæ Nocturnos profectò demonstrat; non solum Dominicis diebus, sed etiam præcipuis Anni Festis noctis Officium in tres Nocturnos dividebatur, sed hæc Festa olim exiguo erant numero, & idcirco trium Nocturnorum Officia minus frequentia erant, & nullo negotio tres Nocturni plerisque Festis tributi fuere. Tres Nocturni isti, qui tria diversa noctis Officia constituebant in Monasteriis majori pietatis ardore ferventibus, diversis horis, diversis noctis Vigiliis correspondentibus recitabantur; conjuncti verò fuere, atque continenter recitati tepescente Monachorum pietate, & quando nimis arduum visum fuit ter per noctem cubitum concedere, atque totidem vicibus surgere.

Tres Nocturni isti, qui tria diversa noctis Officia constituebant, non solum apud Monachos majori pietatis ardore ferventes, sed etiam apud Clericos in Ecclesiis Cathedralibus diversis horis, diversis noctis Vigiliis correspondentibus, recitabantur; sed tepescente, & Clericorum, & Monachorum fervore factum fuit, ut Nocturni non separatim, ut antè, sed continenter unà cum Laudibus decantarentur, & ex tribus Vigiliis una solum texeretur, & quidem initio decretum erat, ut media nocte surgentes Officium nocturnum tunc temporis cum Laudibus conjungerent, qui mos etiam nunc

apud quosdam Regulares perseverat, sed cum nec onus illud surgendi media nocte Clerus toleraret (sicut tolerat usque modò Clerus Ecclesiæ Cathedralis Parisiensis ad tradita per Grancolas *lib. 1. cap. 23*) hoc saltem obtinuerunt Ecclesiarum Præsides, ut ultima noctis Vigilia Clerici ad Matutinum recitandum surgerent, & convenirent, ut jam fieri solet in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis. Nonnulla ex his tradit Gulielmus Durandus *lib. 5. cap. 3. num. 3. & 6.* & Johannes Belet in eodem *cap. 20. & seqq.* quibus addit Thomas Waldensis *de Sacram. cap. 24. num. 4.* quòd quamvis omnes quatuor nocturnæ Vigiliæ à singulis Clericis hodie precibus non consecrentur, aliquæ tamen observantur ab omnibus, sicque possunt dici omnes ab Ecclesia celebrari, *ita, inquit, quidam devoti in prima noctis Vigilia totum Officium decantant, alii verò in secunda, alii in tertia, alii verò in quarta, ut plerique omnes Clerici.* Et id profectò verificatur relatè ad diversos Regularium Ordines, qui diversis horis nocturnis surgunt ad decantandum Matutinum; ita ut in qualibet noctis Vigilia verissimum sit, aliquem esse Regularem Ordinem, qui nocturnas Laudes Deo persolvit.

Ceterùm redeundo ad ea, quæ antea dicebamus, hæc est Amalarii sententia, qui *lib. 4. cap. 9.* affirmat, tres Nocturnos institutos fuisse, ut tribus Vigiliis, sive noctis stationibus responderent, quibus ad orandum, surgendum erat, quemadmodum & interdiu Tertia, Sexta, & Nona hora tribus diversis intervallis oramus: *Habeant finem tres stationes Vigiliarum, per quas ternas horas divisa, & exercitatae sunt, & in quarta oriente Luciferos Laudes erant quarta noctis hora sub lucis ortum, Vesperæ verò quarta diei hora ad Solis occasum.* Alia spectantia ad dictorum Nocturnorum Ritum, & praxim eos recitandi, legi poterunt apud Oliverium Bonartium *loc. sup. cit.* nimirum *cap. 21.* & apud Grancolas *lib. 1. Commentar.*

Histor. in Breviarium cap. 24. qui inter alia tradit, in Carthusianorum Statutis à Guigone conscriptis, cap. 9. eos inter singulos Nocturnos septem Psalmos Pœnitentiales recitasse, vel alias quasdam non breviores preces. Juxta verò nova ipsorum Statuta duabus horis ante noctis medium consurgunt, atque inter singulos Nocturnos horæ circiter

integræ intervallum habent, atque hoc intermedium tempus singillatim B. V. vel Defunctorum Officium recitando consecrant, vel cuidam alteri pietatis operi vacant, unde in ipsis adhuc perseverat antiquorum Monachorum ferventissima pietas, & Religio.

De Laudibus, XIV.

RUBRICA.

- 1 **A**D Laudes: dicto Hymno, Te Deum, vel ultimo Responsorio, Hebdomadarius absolute dicit: Deus in adjutorium &c. ut supra, & dicuntur Psalmi, & Canticum, Benedicite, vel aliud, ut habetur in Feriali Officio extra tempus Paschale, cum Antiphonis Officio convenientibus. Qui Psalmi, & Canticum in Dominicis per annum (exceptis Dominicis à Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusivè) & in Feriali Officio temporis Paschalis, ac in Festis tam novem, quam trium Lectionum, dicuntur de Dominica, ut in Psalterio. In predictis verò Dominicis à Septuagesima usque ad Dominicam Palmarum inclusivè, dicuntur, ut suis locis ponuntur. In Feriali Officio per annum, extra tempus Paschale, dicuntur ut in Psalterio.
- 2 Antiphona in Dominicis, quando propria non assignantur, dicuntur ut in Psalterio. In Festis novem & trium Lectionum, si non adsint propria, dicuntur de Comuni. Post Psalmos dicitur Capitulum; Hymnus, Versus, Antiphona ad Canticum, Benedictus, cum eodem Cantico, & Oratio; omnia pro qualitate Officii, de Tempore, vel de Festo.
- 3 Preces quando dicenda sunt, dicuntur ante primam Orationem. Commemorationes verò de Cruce, de S. Maria, de Apostolis, de Patrono, & de Pace, similiter quando dicenda sunt, dicuntur post Orationem; nisi alia Commemoratio Festi simplicis occurrat, quæ semper predictas Commemorationes precedit: de quibus in propriis Rubricis dicitur.
- 4 Ante Orationem dicitur, Dominus vobiscum, & Oremus: post ultimam Orationem repetitur, Dominus vobiscum; deinde, Benedicamus Domino, & Versus, Fidelium anima: Pater noster: Dominus det nobis suam pacem; & Antiphona B. Mariæ, ut habetur in fine Completorii, si tunc discedendum sit à Choro: alioquin in fine ultima Horæ, nisi sequatur Missa, vel Officium Defunctorum, vel Psalmi Pœnitentiales, aut Litania, ut in propria Rubrica dicitur.